

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. gegužės 27 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Andžej Maciejewski, Gedimino Sagačio ir Antano Simišio (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovų S. B., D. B., O. K., R. M., V. P. ir B. B. Z. kasacinį skundą dėl Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. gegužės 14 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovų S. B., D. B., O. K., R. M., V. P. ir B. B. Z. ieškinį atsakovams valstybės įmonei Turto bankui, valstybės įmonei Registrų centrui dėl registro įrašo, turto perdavimo–priėmimo akto ir įrašo apie įtraukimą į parduodamo turto viešame aukcione sąrašą panaikinimo; trečiasis asmuo Šilutės rajono savivaldybės administracija.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių bylos nagrinėjimo ribas, administracinio akto apskundimo termino taikymą, ieškinio pareškimą tinkamam atsakovui, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovai prašė teismo:
 - 2.1. įpareigoti VĮ Registrų centrą panaikinti įrašą, kad pastato, esančio (*duomenys neskelbtini*), savininkė yra Lietuvos Respublika, kuriai atstovauja VĮ Turto bankas;
 - 2.2. panaikinti 2018 m. birželio 14 d. Šilutės žemės ūkio mokyklos ir VĮ Turto banko perdavimo–priėmimo akto Nr. A6-339(I5.35-21) dalį, kuria Šilutės žemės ūkio mokykla perdavė patikėjimo teise į pastatą VĮ Turto bankui;
 - 2.3. panaikinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. vasario 11 d. nutarimo Nr. 163 „Dėl viešame aukcione parduodamo valstybės nekilnojamojo turto ir kitų daiktų sąrašo patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. vasario 7 d. nutarimo Nr. 135 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. vasario 11 d. nutarimo Nr. 163 „Dėl viešame aukcione parduodamo valstybės nekilnojamojo turto ir kitų daiktų sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo“ 2.6.3 punkto dalį, kuria nurodytas ūkinis pastatas įtrauktas į Viešame aukcione parduodamo valstybės nekilnojamojo turto ir kitų nekilnojamųjų daiktų sąrašą
3. Ieškovai nurodė, kad jie kartu su kitais tuometės Žemaičių Naumiesčio politechnikos mokyklos darbuotojais 1993 m. gegužės 10 d. įkūrė ūkinių pastatų kooperatyvą „Lakštingalą“. Kooperatyvo įkūrimo tikslas buvo jo nariams pasistatyti ūkinį pastatą. Gavęs visus privalomus leidimus, ūkinių pastatų kooperatyvas „Lakštingalą“ pasistatė 344,93 kv. m ploto ir 1802 kub. m tūrio ūkinį pastatą (*duomenys neskelbtini*), jis padalytas į dvyliką patalpų, t. y. po vieną kiekvienam kooperatyvo nariui. Kooperatyvo nariai šį pastatą statė patys, ūkio būdu iš savo lėšų, statybines medžiagas įsigydami ir iš Žemaičių Naumiesčio politechnikos mokyklos 1996 m. rugsėjo 16 d. pastatytas pastatas statybų priėmimo komisijos aktu buvo pripažintas tinkamu eksploatuoti ir buvo priimtas naudoti. Po šio akto priėmimo ūkinis pastatas buvo įrašytas į kooperatyvo „Lakštingalą“ balansą. Vėliau kooperatyvo nariai sužinojo, kad pastatas perduotas patikėjimo teise valdyti Žemaičių Naumiesčio politechnikos mokyklai (Šilutės žemės ūkio mokyklai), o ši perdavė pastatą VĮ Turto bankui.
4. Ieškovų teigimu, kooperatyvui priklausantis pastatas Žemaičių Naumiesčio politechnikos mokyklos vardu buvo įregistruotas Šilutės savivaldybės mero 1996 m. spalio 18 d. potvarkio Nr. 731 pagrindu. Šiame mero potvarkyje buvo minimi pastatai, statyti laikotarpiu nuo 1933 m. iki 1978 m., tuo tarpu kooperatyvui „Lakštingalą“ priklausantis pastatas buvo pradėtas statyti 1993 m., priimtas naudoti 1996 m. VĮ Registrų centras dėl ieškovams nežinomų priežasčių nepagrįstai įregistravo kooperatyvui „Lakštingalą“ priklausantį pastatą kitos įstaigos – Žemaičių Naumiesčio politechnikos mokyklos vardu.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Tauragės apylinkės teismas 2019 m. lapkričio 26 d. sprendimu ieškinį tenkino visiškai. Teismas nusprendė:
 - 5.1. pripažinti Šilutės rajono mero 1996 m. spalio 18 d. potvarkį Nr. 731 „Dėl pastatų teisinio registravimo“ neteisėtu pagrindu pastato (*duomenys neskelbtini*), įregistravimui Lietuvos Respublikos vardu ir jį panaikinti;
 - 5.2. panaikinti 2018 m. birželio 4 d. perdavimo–priėmimo akto Nr. A6-339(I5.35-21) dalį dėl pastato perdavimo iš Šilutės žemės ūkio mokyklos VĮ Turto bankui patikėjimo teise;
 - 5.3. panaikinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. vasario 11 d. nutarimo Nr. 163 „Dėl viešame aukcione parduodamo valstybės nekilnojamojo turto ir kitų daiktų sąrašo patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. vasario 7 d. nutarimo Nr. 135 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. vasario 11 d. nutarimo Nr. 163 „Dėl viešame aukcione parduodamo valstybės

nekilnojamojo turto ir kitų daiktų sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo“ 2.6.3 punkto dalį, kuria pastatas įtrauktas į Viešame aukcione parduodamo valstybės nekilnojamojo turto ir kitų nekilnojamųjų daiktų sąrašą.

6. Teismas nustatė, kad 1993 m. gegužės 10 d. dvylika tuometės Žemaičių Naumiesčio politechnikos mokyklos darbuotojų įkūrė ūkinį pastatų kooperatyvą „Lakštingalą“. Gavęs privalomus leidimus, kooperatyvas pasistatė 344,93 kv. m ploto ir 1802 kub. m tūrio ūkinį pastatą. Pastatas 1996 m. rugsėjo 16 d. statybų priėmimo komisijos aktu pripažintas tinkamu eksploatuoti ir priimtas naudoti. Po šio akto priėmimo ūkinis pastatas įrašytas į kooperatyvo „Lakštingalą“ balansą. Pastatas Šilutės rajono mero 1996 m. spalio 18 d. potvarkiu Nr. 731, pakeitusiu Šilutės rajono valdytojo 1994 m. spalio 27 d. įsakymą Nr. 336, buvo įregistruotas Lietuvos Respublikos vardu ir 2003 m. kovo 14 d. įsakymu perduotas patikėjimo teise Šilutės žemės ūkio mokyklai. Šilutės žemės ūkio mokykla patikėjimo teise į ginčo pastatą 2018 m. birželio 4 d. perdavimo–priėmimo aktu Nr. A6-339(15.35-21) perdavė VĮ Turto bankui. Vyriausybės 2018 m. vasario 7 d. nutarimu Nr. 135 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. vasario 11 d. nutarimo Nr. 163 „Dėl viešame aukcione parduodamo valstybės nekilnojamojo turto ir kitų nekilnojamųjų daiktų sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo“ ginčo pastatas įtrauktas į viešame aukcione parduotinų daiktų sąrašą kaip privatizuotinas turtas (nutarimo 2.6.3 punktas).
7. Nustatęs, kad ieškovai ginčo pastatą naudojo nuolat, nepertraukiamai, apie įregistruotą pastato savininką, nurodomą Nekilnojamojo turto registre, sužinojo tik 2018 m., teismas tai pripažino svarbia ieškinio senaties termino praleidimo priežastimi ir atnaujino praleistą ieškinio senaties terminą (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – [CK](#)) 1.131 straipsnio 2 dalis).
8. Teismas pripažino, jog ieškovai pateikė pakankamai duomenų, patvirtinančių aplinkybę, kad ginčo pastatą pasistatė ir naudojo jie, kaip kooperatyvo „Lakštingalą“ nariai. Nors kooperatyvas teisiškai nėra perregistruotas, o pastatas nebuvo teisiškai įregistruotas kooperatyvo vardu, tačiau šis faktas nepaneigia ieškovo valdymo teisės į ginčo pastatą. Byloje nustatytos teisiškai reikšingos aplinkybės, leidžiančios daryti išvadą, kad ieškovai teisėtai *de facto* (faktiškai) įgijo nuosavybės teises į ginčo pastatą.
9. Teismas pažymėjo, kad ginčo pastato nuosavybės teisė buvo įregistruota valstybės vardu vadovaujantis Šilutės rajono mero 1996 m. spalio 18 d. potvarkiu Nr. 731, pakeitusiu Šilutės rajono valdytojo 1994 m. spalio 27 d. įsakymą Nr. 336. Minėtas mero potvarkis priimtas remiantis tuo metu galiojusio Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugpjūčio 23 d. nutarimo Nr. 1011 „Dėl Teisinio statinių registravimo laikinosios tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 1996, Nr. 82-1981) pagrindu. Šio nutarimo 1 dalis nustato, kad, vadovaujantis šia tvarka, registruojami dokumentai, patvirtinantys nuosavybės, patikėjimo ir kitas teises į gyvenamuosius namus (jų dalis, butus), negyvenamuosius pastatus, statinius (jų dalis), įrenginius, garažus ir kitus objektus (toliau vadinama – statiniai), jeigu to reikalauja Lietuvos Respublikos teisės aktai. Šis registravimas vadinamas teisine statinių registracija. Nutarimo 2 dalyje nurodoma, jog teisinė statinių registracija atliekama, kai registruojami dokumentai, patvirtinantys nuosavybės (patikėjimo) teises į statinius (2.1 punktas). Tokiu būdu pastatų teisinė registracija buvo galima tik tuomet, kai yra dokumentai, patvirtinantys nuosavybės teisę į registruojamus pastatus. Šilutės rajono mero 1996 m. spalio 18 d. potvarkio Nr. 731 priede nurodomi registruotini pastatai, tačiau iš pateikto sąrašo negalima objektyviai nustatyti, kad į jį įtrauktas ir ginčo pastatas, taip pat minėtuose dokumentuose nėra minima jokių kitų nuosavybės teises į ginčo pastatą patvirtinančių duomenų.
10. Teismas nurodė, kad ieškovai byloje pateikė įrodymus, patvirtinančius kooperatyvo „Lakštingalą“ narių nuosavybės teises į ginčo pastatą (Nekilnojamojo turto kadastro byla, kooperatyvo „Lakštingalą“ steigiamojo susirinkimo protokolai, išduotas leidimas statyboms, statybos vietos parinkimo aktas, sutartis dėl statybinių medžiagų įsigijimo, statinio priėmimo naudoti aktas, seniuo pažymą dėl kooperatyvo „Lakštingalą“ pastatyto ir valdomo pastato, kiti dokumentai). Teismas nusprendė, kad nėra pagrindo konstatuoti, jog Šilutės rajono mero 1996 m. spalio 18 d. potvarkis Nr. 731 yra pakankamas pagrindas patvirtinti valstybės nuosavybės teises į ginčo pastatą.
11. Teismas konstatavo, kad Šilutės rajono mero 1996 m. spalio 18 d. potvarkis Nr. 731, kurio pagrindu atlikta ginčo pastato teisinė registracija, nėra teisėtas pagrindas Lietuvos Respublikos nuosavybės teisėms atsirasti ir kad ginčo pastato teisinė registracija vykdyta pagal tokius dokumentus, kurie aiškiai neatitinka įstatymo reikalavimų ir yra nepakankami teisei registracijai atlikti. Teismas padarė išvadą, kad valstybės nuosavybės teisė į ginčo pastatą buvo įregistruota neturint tam pagrindo ir tokiu būdu buvo pažeistos asmenų konstitucinės nuosavybės neliečiamumo teisės.
12. Teismas nurodė, kad patenkinus pagrindinį ieškovo reikalavimą ir panaikinus Šilutės rajono mero 1996 m. spalio 18 d. potvarkį Nr. 731, kaip pagrindą įregistruoti Lietuvos Respublikos nuosavybės teises į ginčo pastatą, visos kitos daiktinės teisės ir atitinkami įrašai Nekilnojamojo turto registre taip pat pripažintini netekusiais galios.
13. Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovo apeliacinius skundus, 2020 m. gegužės 14 d. sprendimu panaikino Tauragės apylinkės teismo 2019 m. lapkričio 26 d. sprendimą ir ieškinį atmetė.
14. Kolegija nurodė, kad ieškovo reikalavimai panaikinti Šilutės rajono mero 1996 m. spalio 18 d. potvarkį Nr. 731 „Dėl pastatų teisinio registravimo“ ir panaikinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. vasario 11 d. nutarimo Nr. 163 „Dėl viešame aukcione parduodamo valstybės nekilnojamojo turto ir kitų daiktų sąrašo patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. vasario 7 d. nutarimo Nr. 135 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. vasario 11 d. nutarimo Nr. 163 „Dėl viešame aukcione parduodamo valstybės nekilnojamojo turto ir kitų daiktų sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo“ 2.6.3 punkto dalį, kuria pastatas (*duomenys neskelbtini*), įtrauktas į Viešame aukcione parduodamo valstybės nekilnojamojo turto ir kitų nekilnojamųjų daiktų sąrašą, pripažintini esančiais administracinio teisinio pobūdžio.
15. Kolegija pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju Šilutės rajono mero 1996 m. spalio 18 d. potvarkis Nr. 731 „Dėl pastatų teisinio registravimo“ yra pagrindinis administracinis aktas, kurio pagrindu buvo įregistruota Lietuvos Respublikos nuosavybės teisė į ginčo objektą, o kiti ieškinio reikalavimai ir prašomi panaikinti dokumentai yra išvestiniai ir neatsiejami susiję su pagrindiniu. Kolegijos vertinimu, neišsprendus klausimo dėl Šilutės rajono mero 1996 m. spalio 18 d. potvarkio Nr. 731 panaikinimo galimybės, nėra pagrindo pradėti analizuoti kitų išvestinių reikalavimų pagrįstumą ir teisėtumą. Prašant panaikinti administracinius aktus, byloje atitinkamai turėjo būti taikyti Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ABTĮ) nustatyti administracinio akto apskundimo terminai.
16. Bendrąjį skundo teismui dėl administracinio akto padavimo terminą nustato ABTĮ 29 straipsnio 1 dalis, kurioje *inter alia* (be kita ko) įtvirtinta, jog jeigu specialus įstatymas nenustato kitaip, skundas (prašymas) administraciniam teismui paduodamas per 1 (vieną) mėnesį nuo skundžiamo akto paskelbimo arba individualaus akto ar pranešimo apie veiksmą (neveikimą) įteikimo suinteresuotai šaliai dienos. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad šis terminas yra ne ieškinio senaties, o procesinis teisės kreiptis į teismą terminas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-568/2013](#)).
17. ABTĮ 30 straipsnio 1 dalis nustato, kad pareiškėjo prašymu administracinis teismas skundo (prašymo, pareiškimo) padavimo terminus gali atnaujinti, jeigu bus pripažinta, kad terminas praleistas dėl svarbios priežasties ir nėra aplinkybių, nurodytų ABTĮ 33 straipsnio 2 dalies 1–8 punktuose; skundo (prašymo, pareiškimo) padavimo terminas negali būti atnaujintas, jeigu nuo skundžiamo teisės akto priėmimo ar veiksmo atlikimo arba nuo įstatymo ar kito teisės akto nustatyto klausimo išsprendimo termino pasibaigimo praėjo daugiau kaip 10 metų, išskyrus atvejus, kai įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu nustatyta nusikaltama veika, susijusi su teisės akto priėmimu, veiksmo atlikimu arba neveikimu ar vilkinimu atlikti veiksmus.
18. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, aiškindamas ABTĮ 30 straipsnio 1 dalį yra pažymėjęs, kad įstatymų leidėjas šioje teisės normoje *expressis verbis* (aiškiais žodžiais; tiesiogiai) suteikė pirmenybę teisinių santykių stabilumui, nebeleidamas apskusti teismui teisės akto ar veiksmo, nuo kurių priėmimo ar atlikimo praėjo daugiau nei 10 metų (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. lapkričio

16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-808-552/2016).

19. Kolegija konstatavo, kad ABTĮ 30 straipsnio 1 dalyje nustatytas terminas yra naikinamasis. Ieškovai į teismą, prašydami, be kita ko, panaikinti Šilutės rajono mero 1996 m. spalio 18 d. potvarkį Nr. 731, kreipėsi praėjus daugiau kaip 10 metų nuo šio skundžiamo potvarkio priėmimo. Ieškovai nenurodė ir byloje nenustatyta aplinkybių, kurioms esant galėtų būti taikoma ABTĮ 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta išimtis netaikyti naikinamojo 10 metų termino ir spręsti klausimą dėl termino atnaujinimo. Kadangi ieškovai į teismą, prašydami panaikinti Lietuvos Respublikos nuosavybės teisę į ginčo pastatą patvirtinanti dokumentą, kreipėsi praėjus daugiau kaip 10 metų nuo skundžiamo Šilutės rajono mero 1996 m. spalio 18 d. potvarkio Nr. 731 priėmimo, kolegija padarė išvadą, kad ieškovų ieškinys negali būti tenkinamas, suėjus naikinamajam pareiškimo (ieškinio) padavimo terminui.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimų į kasacinį skundą teisiniai argumentai

20. Kasaciniu skundu ieškovai prašo panaikinti Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. gegužės 14 d. sprendimą ir palikti galioti Tauragės apylinkės teismo 2019 m. lapkričio 26 d. sprendimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais esminiais argumentais:
- 20.1. Kasacinis teismas, sprenddamas dėl gyvenamojo namo nuosavybės teisės įgijimo, yra pažymėjęs, kad būtent namo statymas statybos procese teisės aktų nustatyta tvarka, o ne jo teisinė registracija, yra nuosavybės teisės įgijimo pagrindas. Namų neįregistravimas registre nepaneigia asmens turimų nuosavybės teisių į jį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-341-611/2018](#)).
- 20.2. Ieškovų teisių į ginčo pastatą nei teismai, nei atsakovai, nei trečiasis asmuo neginčijo. Ieškovai pastatą įgijo (pasistatė) teisėtai, jo užbaigimas buvo patvirtintas tuo metu galiojančių teisės aktų pagrindu. Pagal registro įrašą ir faktines aplinkybes, kooperatyvui „Lakštingala“ priklausantis pastatas buvo pradėtas statyti 1993 m., priimtas naudoti 1996 m. VĮ Registrų centras dėl ieškovams nežinomų priežasčių nepagristai įregistravo kooperatyvui „Lakštingala“ priklausantį pastatą kitos įstaigos – Žemaičių Naumiesčio politechnikos mokyklos vardu. Tačiau šių aplinkybių apeliacinis teismas neanalizavo, konstatuodamas naikinamojo termino suėjimą ieškinio reikalavimams.
- 20.3. Teisingumo vykdymas, *inter alia*, viešasis interesas užtikrinti realią pažeistų subjektinių teisių apsaugą gali nusverti interesą garantuoti teisinių santykių stabilumą, todėl net ir tuo atveju, jeigu būtų konstatuotas ieškinio senaties termino kreiptis į teismą su ieškiniu dėl viešojo intereso gynimo praleidimas, tai dar nereikštų absoliutaus pagrindo atmesti tokį ieškinį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-38/2008](#); 2010 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-143/2010](#)).
- 20.4. Teismas, taikydamas 10 metų senaties terminą kreiptis į teismą ginti ieškovų galimai pažeistas teises, nustatytą ABTĮ 30 straipsnio 1 dalyje, pažeidė ieškovų konstitucines teises į nuosavybę, įteisino valstybės nuosavybės teises į pastatą, kurio teisėti savininkai yra ieškovai, kai nuosavybės teisės įrašas atsirado dėl valstybės tarnautojų aplaidžių veiksmų.
- 20.5. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtinta, kad nuosavybė neliečiama, nuosavybės teises saugo įstatymai, o nuosavybė gali būti paimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama. Šiuo atveju asmens nuosavybė paimta ne įstatymo nustatyta tvarka, nesant jokio teisinio pagrindo, iš esmės neteisėtai nacionalizuota. Toks nuosavybės paėmimas negali būti traktuojamas kaip teisėtas dėl valstybės įgaliotų asmenų padarytos klaidos. Tokie veiksmai reiškia Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolo Nr. 1, iš dalies pakeisto protokolo Nr. 11, pažeidimą: jo 1 straipsnyje nustatyta, kad kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo turi teisę netrukdomas naudotis savo nuosavybe; iš nieko negali būti atimta jo nuosavybė, išskyrus tuos atvejus, kai tai yra būtina visuomenės interesams ir tik įstatymo nustatytais sąlygomis bei vadovaujantis bendraisiais tarptautinės teisės principais.
21. Atsiliepimu į kasacinį skundą atsakovas VĮ Turto bankas prašo ieškovų kasacinį skundą atmesti ir palikti nepakeistą Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. gegužės 14 d. sprendimą. Atsiliepime išdėstyti esminiai argumentai:
- 21.1. Atsakovas nesutinka, kad ieškinio terminas praleistas dėl svarbių priežasčių ir kad ieškovai neturėjo jokių duomenų apie tai, jog ginčo pastatas yra neįregistruotas. Visų pirma patys ieškovai ieškinyje nurodė, kad žinojo apie tai, jog pastatas privalo būti įregistruotas įstatymų nustatyta tvarka, tačiau pastato registracija taip ir nebuvo atlikta. Ieškovai teigė, kad 2001 m. kooperatyvo nariai pabandė įregistruoti ūkinį pastatą kooperatyvo vardu, nes sužinojo, kad kooperatyvo pirmininkė R. D. šio veiksmo neatliko; pritrūkus kelių dokumentų, pastatas tuo metu taip ir liko neįregistruotas.
- 21.2. Nuo 1991 m. liepos 25 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 297 patvirtintos Pastatų, statinių ir butų teisinio registravimo instrukcijos 1 punkte nurodyta, kad pastatai turi būti teisiskai registruojami. CK 1.75 straipsnio 2 ir 3 dalyse nustatyta, kad neįregistravusios sandorio šalys negali panaudoti sandorio fakto prieš trečiuosius asmenis ir įrodinėti savo teisių prieš trečiuosius asmenis remdamosi kitais įrodymais; jeigu tą patį daiktą ar daiktines teises įgijo keli asmenys, tačiau vienas asmens sandorį įregistravo, o kiti ne, tai laikoma, kad daiktą ar daiktines teises įgijo sandorį įregistravęs asmuo.
- 21.3. Ieškovai žinojo apie savo teisių pažeidimą, bet per įstatymo nustatytą ieškinio senaties terminą, nesant svarbių priežasčių, nesikreipė teisminės gynybos, todėl toks aplaidus ir nerūpestingas elgesys tiek suinteresuotų asmenų, tiek teismo gali būti prilyginamas turimų teisių atsisakymui. Jie turėjo laiku pasirūpinti šio turto teisine registracija, o ne praėjus 22 metams nuo statybų pabaigos ir turto priėmimo naudoti (1996 m. rugsėjo 16 d. ginčo pastatas statybų priėmimo komisijos aktu buvo pripažintas tinkamu eksploatuoti ir priimtas naudoti, o ieškinys pateiktas tik 2018 m. lapkričio 29 d.).
- 21.4. Neįregistravus pastato registre savivaldybė turėjo teisę ir pareigą priimti sprendimą dėl tokio turto likimo. Tuo pagrindu Šilutės rajono meras 1996 m. spalio 18 d. potvarkiu Nr. 731 perdavė pastatą Lietuvos Respublikos valstybei, atstovaujamai VĮ Turto banko. Ieškovai ieškiniu prašė panaikinti išskirtinai viešojo administravimo teisės subjektų priimtus administracinius aktus, jiems ginčyti apeliacinės instancijos teismas pagrįstai taikė ABTĮ 29 straipsnio 1 dalyje, 30 straipsnio 1 dalyje nustatytus apskundimo terminus.
- 21.5. Ieškovai nurodė ieškinyje apie administracinius aktus ir jų turinį sužinoję 2018 m. vasarą, tad terminas skundui paduoti baigėsi atitinkamai 2018 m. rugsėjo mėn., o teismui ieškinys pateiktas 2018 m. lapkričio 29 d.; toks ieškinys turėjo būti paduotas administraciniam, o ne bendrosios kompetencijos teismui.
- 21.6. Byloje pareikšti ieškinio reikalavimai yra administracinio pobūdžio reikalavimai, kurie turėtų būti sprendžiami administraciniame teisme. Byloje vyrauja administracinis teisinis santykis, todėl byla nėra teisinga bendrosios kompetencijos teismui.
22. Atsiliepimu į kasacinį skundą atsakovas VĮ Registrų centras prašo ieškovų kasacinį skundą atmesti ir palikti nepakeistą Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. gegužės 14 d. sprendimą. Atsiliepime nurodyta:
- 22.1. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje daug kartų akcentuota, kad Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje ir ABTĮ 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta asmens teisė kreiptis į teismą nėra absoliuti, nes ji neatsiejama nuo asmens pareigos įgyvendinti šią teisę laikantis įstatymų nustatytų procesinių reikalavimų, vienas iš kurių yra kreipimasis į teismą įstatymo nustatytu terminu (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. spalio 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS525-575/2010; 2017 m. gruodžio 5 d. nutartis

administracinėje byloje [Nr. eAS-1029-1062/2017](#)). Įstatymų nustatyta tvarka apriboti skundų padavimo terminai yra susiję ir su teisinio saugumo principo įgyvendinimu, jais siekiama užtikrinti, kad asmenys, manantys, jog jų teisės buvo pažeistos, turėtų ne tik teisę jas ginti, bet ir pareigą tai daryti per protingą ir pagrįstą laiko tarpą. Asmenims negali būti suteikta galimybė neapibrėžtą laiko tarpą bet kada ginčyti priimtus administracinius aktus, nes taip atsirastų neapibrėžtumas jų pagrindų atsiradusiuose teisiniuose santykiuose, o atitinkamas teisės įgiję kiti asmenys negalėtų būti tikri dėl savo teisinės padėties (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. lapkričio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS442-669/2011; 2019 m. liepos 24 d. nutartis administracinėje byloje [Nr. eAS-507-438/2019](#)).

- 22.2. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje pasisakant dėl ABTĮ 30 straipsnio 1 dalyje nustatyto termino pažymima, kad įstatymų leidėjas šioje teisės normoje *expressis verbis* suteikė pirmenybę teisinių santykių stabilumui, nebeleisdamas apskusti teismui teisės akto ar veiksmo, nuo kurių priėmimo ar atlikimo praėjo daugiau nei dešimt metų. Vienintelė įstatymų leidėjo įtvirtinta išimtis – nusikalstamos veikos, susijusios su ginčijamo akto priėmimu ar veiksmo atlikimu, padarymas. Iki tol galioję teisės aktai nenustatė konkretaus procesinio termino, kuriam pasibaigus asmuo nebegalėtų ginčyti teisės akto ar veiksmo, ir paliko tokius klausimus spręsti bylų nagrinėjančio teismo nuožiūra. Tačiau teismai, sprenddami skundo padavimo terminų atnaujinimo klausimus, ir iki tol atsižvelgdavo į skundu (prašymu) ginamų vertybių ir teisinių santykių stabilumo pusiausvyrą (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. lapkričio 16 d. nutartis administracinėje byloje [Nr. eAS-808-552/2016](#); 2016 m. gruodžio 7 d. nutartis administracinėje byloje [Nr. eAS-807-520/2016](#)). Tam tikrose bylose (konkrečiu atveju buvo ginama išimtinė valstybės nuosavybės teisė) gali būti pripažįstama, kad administracinis aktas turėtų būti naikinamas nepaisant to, kiek metų yra praėję nuo administracinio akto priėmimo (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. spalio 10 d. nutartis administracinėje byloje [Nr. eA-4507-415/2018](#)).
- 22.3. ABTĮ 30 straipsnio 1 dalyje įstatymų leidėjas įtvirtino naikinamąjį terminą, kuriam pasibaigus negali būti atnaujinamas administracinio sprendimo apskundimo teismui terminas – dešimt metų nuo skundžiamo teisės akto priėmimo ar veiksmo atlikimo arba nuo įstatymo ar kito teisės akto nustatyto klausimo išsprendimo termino pasibaigimo. Asmeniui su skundu kreipiantis į administracinį teismą dėl administracinio sprendimo, kurio apskundimo terminas yra pasibaigęs ir negali būti pagal įstatymą atnaujintas, konstatuojamas neigiamas prielaidos kreiptis į teismą buvimas. Ši ABTĮ įtvirtinta procesinio pobūdžio aplinkybė daro negalimą teismo procesą dėl administracinio sprendimo panaikinimo ir sudaro pagrindą atsakyti priimti skundą dėl administracinio sprendimo, nuo kurio priėmimo praėjo daugiau negu dešimt metų (ABTĮ 33 straipsnio dalies 9 punktą, taikomas kartu su ABTĮ 30 straipsnio 1 dalimi). Minėto naikinamojo termino pasibaigimą įstatymas sieja su skundžiamo teisės akto priėmimu (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. liepos 24 d. nutartį administracinėje byloje [Nr. eAS-507-438/2019](#)).
- 22.4. Nors teismų praktikoje pripažįstama, kad gali būti nustatomos šio naikinamojo termino taikymo išimtys, tačiau ieškovai nenurodė, o ir nagrinėjamoje byloje nenustatytos išimtinės aplinkybės, kurios sudarytų pagrindą konstatuoti, kad šiuo atveju dėl konstitucinio teisės į nuosavybę principo pažeidimo ar dėl kitų išskirtinių aplinkybių būtų neteisinga taikyti proceso teisės normose (ABTĮ 30 straipsnio 1 dalyje) nustatytą naikinamąjį terminą.
- 22.5. Ieškovų neveikimas lėmė tokią situaciją, kad ūkinis pastatas nebuvo įregistruotas jiems nuosavybės teise. Ieškovai neturi jokių jų nuosavybės teises į ūkinį pastatą (ar jo dalį) patvirtinančių dokumentų. Kooperatyvas „Lakštingala“ nebuvo perregistruotas, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. birželio 1 d. nutarimo Nr. I-165 „Dėl Lietuvos Respublikos kooperacijos įstatymo taikymo tvarkos“ 1 dalimi, kurioje nustatyta, kad veikiantys kooperatyvai bei jų sąjungos (asociacijos) turi pakeisti ir perregistruoti savo įstatus ir pertvarkyti veiklą pagal Lietuvos Respublikos kooperacijos įstatymą iki 1993 m. spalio 1 d., todėl kooperatyvas kaip juridinis asmuo neegzistuoja.
- 22.6. Ieškovai suformulavo atsakovui VĮ Registrų centrui vieną ieškinio reikalavimą (iš trijų) – įpareigoti panaikinti įrašą, kad ūkinio pastato savininkas yra Lietuvos Respublika. Jokie konkretūs Nekilnojamojo turto registro tvarkytojo priimti sprendimai šioje byloje nebuvo ginčijami. Ieškovai byloje nereikšė reikalavimo panaikinti 1996 m. spalio 18 d. Šilutės savivaldybės mero potvarkio Nr. 731 bei 1994 m. spalio 27 d. Šilutės savivaldybės mero potvarkio Nr. 336 pagrindų atliktą ūkinio pastato teisinę registraciją. Teisinei registracijai nugincyti yra suėjęs naikinamasis 10 metų terminas.

IV. Specialiosios teisėjų kolegijos bylos rūšinio teisingumo bendrosios kompetencijos ar administraciniam teismui klausimams spręsti priimtos nutarties esmė

23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. sausio 28 d. nutartimi kreiptasi į Specialiąją teisėjų kolegiją bylos rūšinio teisingumo bendrosios kompetencijos ar administraciniam teismui klausimams spręsti dėl šios bylos teisingumo nustatymo. Specialiosios teisėjų kolegijos 2021 m. kovo 3 d. nutartimi [Nr. T-24/2021](#) byla priskirta bendrosios kompetencijos teismui ir grąžinta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijai pagal įstatymų nustatytą tvarką nagrinėti kasacine tvarka. Specialiosios teisėjų kolegijos 2021 m. kovo 3 d. nutartyje nurodyta, kad pagal bendrąją taisyklę ginčai dėl nekilnojamojo turto registro tvarkytojo veiksmų ir (ar) sprendimų yra teisingai administraciniam teismui. Vis dėlto, reikšdami ieškinį, ieškovai siekia apginti savo nuosavybės teises į ginčo pastatą, *inter alia*, nurodydami, kad ginčo pastato teisėti savininkai yra ieškovai, nes jie ginčo pastatą pasistatė teisėtai, turėdami visus leidimus, jų nuosavybės teisė nebuvo niekur nugincyta; pastatytas pastatas niekuomet nebuvo pripažintas bešeimininkiu. Ginčo, nors ir susijusio su administraciniais teisiniais santykiais, atveju dominuojantys yra civiliniai (nuosavybės) teisiniai santykiai, kurie lenkia bylos priskirtinumą bendrosios kompetencijos teismui.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

V. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo ribų; administracinio akto apskundimo termino taikymo nagrinėjamoje byloje

24. Civiliniame procese galioja dispozityvumo principas. Šalys ir kiti proceso dalyviai, laikydamiesi [CPK](#) nuostatų, turi teisę laisvai disponuoti joms priklausančiomis procesinėmis teisėmis ([CPK 13 straipsnis](#)). Dispozityvumo principas reiškia, kad teismo nagrinėjimo dalyko nustatymas yra ginčo šalių, o ne teismo pareiga. Dispozityvumo principas kartu reiškia, kad šalys pareiškia byloje reikalavimus ir gali disponuoti savo pareikštais materialiojo teisinio pobūdžio reikalavimais bei procesinėmis priemonėmis. Šiuo atžvilgiu šalys naudojasi plačia autonomija (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-546/2014](#); 2016 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-533-681/2016, 15 punktas; 2019 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-13-421/2019](#), 43 punktas).

25. Ieškovas, kreipdamasis į teismą su ieškiniu dėl pažeistų teisių gynimo, pats savo nuožiūra pasirenka ir nustato ieškinio dalyką (reikalavimą) bei nurodo faktinį ieškinio pagrindą – faktines aplinkybes, kuriomis grindžia reikalavimą ([CPK 135 straipsnio](#) 1 dalies 2, 4 punktai). Teismas, priimdamas sprendimą, negali peržengti ieškinio ribų, t. y. negali keisti nei ieškinio dalyko (pvz., negali priteisti šaliai to, ko ji neprašo, arba priteisti daugiau, nei šalis prašo), nei faktinio ieškinio pagrindo (negali savo sprendime remtis tokiais faktais ir įrodymais, kurių šalis teismui nenurodė), išskyrus įstatyme nustatytus atvejus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-387/2008](#)). Spręsdamas priteisti šaliai tai, ko ji neprašo, arba priteisdamas daugiau, negu ji prašo, teismas išeitų už bylos nagrinėjimo ribų.
26. Ieškovo nurodytas ieškinio dalykas ir faktinis ieškinio pagrindas apibrėžia teismo nagrinėjimo dalyką, o ieškinio reikalavimą pagrindžiančių materialiosios teisės normų (teisinio ieškinio pagrindo) nurodymas ieškinyje rodo, kaip ginčo santykį teisiškai vertina pats ieškovas, kokį pažeistos teisės gynbos būdą ar būdus prašo teismo taikyti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-313/2006). Ieškovas neprivalo nurodyti teisinio ieškinio pagrindo, o ginčo santykių teisinį kvalifikavimą vykdo teismas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-282-686/2015](#); 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-433-378/2015](#); 2016 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-533-681/2016, 15 punktas; 2017 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-460-690/2017](#), 25 punktas).
27. Nagrinėjamoje byloje ieškoviui, patikslinę ieškinį, prašė teismo: pirma, įpareigoti VĮ Registru centrą panaikinti įrašą, kad pastato, esančio (*duomenys neskelbtini*), savininkė yra Lietuvos Respublika, kuriai atstovauja VĮ Turto bankas; antra, panaikinti 2018 m. birželio 4 d. Šilutės žemės ūkio mokyklos ir VĮ Turto banko perdavimo–priėmimo akto Nr. A6-339(I5.35-21) dalį, kuria Šilutės žemės ūkio mokykla perdavė pastatą VĮ Turto bankui; trečia, panaikinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. vasario 11 d. nutarimo Nr. 163 „Dėl viešame aukcione parduodamo valstybės nekilnojamojo turto ir kitų daiktų sąrašo patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. vasario 7 d. nutarimo Nr. 135 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. vasario 11 d. nutarimo Nr. 163 „Dėl viešame aukcione parduodamo valstybės nekilnojamojo turto ir kitų daiktų sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo“ 2.6.3 punkto dalį, kuria nurodytas ūkinis pastatas įtrauktas į Viešame aukcione parduodamo valstybės nekilnojamojo turto ir kitų nekilnojamųjų daiktų sąrašą.
28. Taigi bylos nagrinėjimo ribas nulemia byloje pareikšti ieškinio reikalavimai. Suformuluotas ieškinio dalykas (reikalavimai) bei nurodytas faktinis ieškinio pagrindas – faktinės aplinkybės, kuriomis grindžiami ieškovų reikalavimai, apibrėžia teismo nagrinėjimo dalyką ([CPK 135 straipsnio](#) 1 dalies 2, 4 punktai). Teismas, priimdamas sprendimą, negali peržengti ieškinio ribų, išskyrus įstatyme nustatytus atvejus (nutarties 25 punktas). Atsižvelgiant į tai, ieškiniu apibrėžtas šios bylos nagrinėjimo teisme ribas sudaro ieškinio reikalavimai, pirma, dėl pastato valstybės nuosavybės teisių teisinės registracijos įrašo panaikinimo, antra, dėl pastato perdavimo–priėmimo akto valdyti VĮ Turto bankui patikėjimo teise panaikinimo; trečia, dėl Vyriausybės nutarimų dalių, kuriais pastatas įtrauktas į Viešame aukcione parduodamo valstybės nekilnojamojo turto ir kitų nekilnojamųjų daiktų sąrašą, panaikinimo (nutarties 27 punktas).
29. Pirmosios instancijos teismas sprendimo rezoliucinėje dalyje nusprendė, be kita ko, „pripažinti Šilutės rajono mero 1996 m. spalio 18 d. potvarkį Nr. 731 „Dėl pastatų teisinio registravimo“ neteisėtumą pagrindu pastato (*duomenys neskelbtini*) įregistravimui Lietuvos Respublikos vardu ir jį panaikinti“. Pirmosios instancijos teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje nėra visiškai aiškiai nurodyta, kas panaikinta, t. y. ar panaikintas nurodytas mero potvarkis, ar įregistravimas (teisinė registracija) Lietuvos Respublikos vardu, ar buvo panaikinti tiek mero potvarkis, tiek teisinė registracija. Pirmosios instancijos teismo sprendimo motyvuojamojoje dalyje nurodyta, kad panaikinamas nurodytas mero potvarkis. Sprendimo turinį sudarančios įžanginė, aprašomoji, motyvuojamoji ir rezoliucinė dalys sudaro vientisą sprendimą ([CPK 270 straipsnis](#)). Taigi, pirmosios instancijos teismas sprendimu panaikino aptariamą mero potvarkį, nors toks reikalavimas byloje nepareiktas. Galutinis teismo sprendimas priimamas dėl visų ieškinio reikalavimų ([CPK 260 straipsnis](#)). Todėl pirmosios instancijos teismas sprendime turėjo nuspręsti dėl visų ieškinio reikalavimų ir negalėjo nuspręsti dėl nepareikšto reikalavimo, t. y. dėl mero potvarkio panaikinimo, o nuspręsdamas panaikinti mero potvarkį teismas išėjo už bylos nagrinėjimo ribų.
30. Apeliacinės instancijos teismas sprendime nurodė, kad nurodytas mero potvarkis yra pagrindinis administracinis aktas, kurio pagrindu buvo įregistruota Lietuvos Respublikos nuosavybės teisė į ginčo objektą, o kiti ieškinio reikalavimai ir prašomi panaikinti dokumentai yra išvestiniai ir neatsiejami susiję su pagrindiniu. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, neišsprendus klausimo dėl Šilutės rajono mero 1996 m. spalio 18 d. potvarkio Nr. 731 „Dėl pastatų teisinio registravimo“ panaikinimo galimybių, nėra pagrindo pradėti analizuoti kitų išvestinių reikalavimų pagrįstumo ir teisėtumo (apeliacinės instancijos teismo sprendimo 20 punktas). Kaip pažymėjo apeliacinės instancijos teismas, prašant panaikinti administracinius aktus, byloje atitinkamai turėjo būti taikyti ABTĮ nustatyti administracinio akto apskundimo terminai. Dėl administracinio akto panaikinimo gali būti kreipiamasi į teismą per 1 mėnesio bendrąjį apskundimo terminą (ABTĮ 29 straipsnio 1 dalis). Praleistas šis terminas negali būti atnaujintas, jeigu nuo skundžiamo administracinio akto priėmimo praėjo daugiau kaip 10 metų (ABTĮ 30 straipsnio 1 dalis). Apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad ieškovai kreipėsi į teismą praėjus daugiau kaip 10 metų nuo skundžiamo mero potvarkio priėmimo, todėl ieškinyje suėjus naikinamajam terminui negali būti tenkinamas, ir nebelieka pagrindo spręsti ir analizuoti ieškinio reikalavimų dėl priimtų išvestinių dokumentų (reikalavimų) teisėtumo ir pagrįstumo (apeliacinės instancijos teismo sprendimo 26, 30, 33 punktai).
31. Pirmiau minėta, kad ieškinio reikalavimas dėl nurodyto mero potvarkio byloje nebuvo pareiktas, o teismas negali peržengti pagal pareiktus ieškinio reikalavimus apibrėžtų bylos nagrinėjimo ribų (nutarties 25, 29 punktai), taigi apeliacinės instancijos teismas sprendė dėl nepareikšto reikalavimo, taikydamas ABTĮ nustatytą naikinamąjį apskundimo terminą, taip tokį nepareiktą reikalavimą atmesdamas ir nenagrinėdamas iš esmės ieškiniu pareiktų reikalavimų, taip išeidamas už bylos nagrinėjimo ribų ([CPK 135 straipsnio](#) 1 dalies 2, 4 punktai, 260 straipsnis). Todėl dėl teisės normų netinkamo taikymo yra teisinis pagrindas panaikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimą ([CPK 346 straipsnio](#) 2 dalies 1 punktas, 359 straipsnio 3 dalis).

Dėl atsakovo tinkamumo

32. Civilinis procesas grindžiamas dvišališkumu. Tai reiškia, kad kiekviename procese ginčo teisejoje yra dvi šalys – ieškovas (asmuo, kuris pareiškia reikalavimą savo pažeistoms teisėms ar įstatymo saugomiems interesams apginti) ir atsakovas (asmuo, kuriam pareiškiamas reikalavimas). Šalių dalyvavimo procese tikslas – pasiekti, kad teismo sprendimas turėtų tiesioginę įtaką jų materialiosioms teisėms ir pareigoms, t. y. išspręsti tarp šalių kilusį ginčą. Nurodyti byloje dalyvaujančius asmenis yra ieškovo, paduodančio ieškinį, pareiga ([CPK 111 straipsnio](#) 2 dalies 2 punktas, 135 straipsnio 1 dalis). Pagal teisės į tinkamą procesą principą asmenų procesinė padėtis byloje turi atitikti jų materialųjį teisinį suinteresuotumą bylos baigtini ([CPK 43 straipsnio](#) 1 dalies 1 punktas). Dėl to visais atvejais svarbu išsiaiškinti šalies tinkamumo civiliniame procese klausimą.
33. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad netinkama šalimi civiliniame procese laikytinas asmuo, kuris nėra ginčijamo materialiojo teisinio santykio dalyvis ir kuriam atitinkamai nepriklauso reikalavimo teisė (netinkamas ieškovas) arba kuris neturi pareigos saugomam interesui apginti, tik esant atsakovui, kaip materialiojo teisinio santykio, iš kurio kils ginčas, subjektui, teismas gali priimti sprendimą, kuris turėtų tiesioginę įtaką šalių materialiosioms teisėms ir pareigoms, t. y. išspręsti kilusį šalių ginčą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 5 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-7-161/2009](#); 2014 m. balandžio 30 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-239/2014](#); 2015 m. liepos 3 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-435-701/2015](#)).

34. Nagrinėjamos bylos atveju, jeigu būtų pareikštas ieškinio reikalavimas panaikinti Šilutės rajono mero potvarkį, taikant tinkamą proceso šalį – atsakovę – turėtų būti įtraukta Šilutės rajono savivaldybė. Kaip minėta, tokio reikalavimo byloje nepareikšta, o nepaisydami to pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai vis dėlto sprendė dėl tokio reikalavimo nesant byloje dalyvauti įtrauktos šalies – Šilutės rajono savivaldybės.
35. Dėl pareikšto vieno iš ieškinio reikalavimų – panaikinti Vyriausybės nutarimų dalis, kuriomis pastatas įtrauktas į Viešame aukcione parduodamo valstybės nekilnojamojo turto ir kitų nekilnojamųjų daiktų sąrašą, – materialinio teisinio santykio, iš kurio kilo šis ginčas, tiesioginis subjektas yra valstybė, todėl pagal šį reikalavimą dalyvauti byloje kaip atsakovę turėtų būti įtraukta valstybė, bet ji nėra įtraukta. Byla tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismuose išnagrinėta neįtraukus dalyvauti tinkamo atsakovo, todėl byla išnagrinėta pažeidus proceso teisės normas.
36. [CPK 45 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, jog teismas, bylos nagrinėjimo metu nustatęs, kad ieškinyje pareikštas ne to asmens, kuriam priklauso reikalavimo teisė, arba ne tam asmeniui, kuris turi pagal ieškinį atsakyti, gali vienos iš šalių motyvuotu prašymu, nenutraukdamas bylos, pakeisti pradinį ieškovą arba atsakovą tinkamu ieškovu arba atsakovu. Jeigu ieškovas nesutinka, kad atsakovas būtų pakeistas kitu asmeniu, teismas nagrinėja bylą iš esmės (3 dalis). Teismui nusprendus pakeisti netinkamą šalį tinkama arba įstojus į bylą trečiajam asmeniui, bylos nagrinėjimas atidedamas. Pakeitus netinkamą šalį tinkama ar įstojus į procesą naujiems byloje dalyvaujantiems asmenims, bylos nagrinėjimas pradedamas iš pradžių, išskyrus atvejus, kai naujai į procesą įstojęs byloje dalyvaujantis asmuo prašo, kad byla būtų nagrinėjama toliau (4 dalis).
37. Kasacinio teismo praktikoje, aiškinant [CPK 45 straipsnio](#) 1 dalies nuostatą, nurodoma, kad pirmosios instancijos teismas, nagrinėdamas ginčą ir nustatęs, kad ieškinyje pareikštas ne tam asmeniui, kuris turėtų atsakyti, arba pagal ieškinį turėtų atsakyti ir kitas atsakovas, turi pasiūlyti ieškovui pakeisti pradinį atsakovą tinkamu arba nurodyti antrąjį atsakovą ir paaiškinti netinkamos šalies nepakeitimo tinkama procesines pasekmes. Tačiau bet kuriuo atveju netinkamos šalies pakeitimas ar antrojo atsakovo įtraukimas į bylą gali įvykti tik sutinkant ieškovui (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 19 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-186/2011](#); 2015 m. spalio 30 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-568-313/2015](#); 2019 m. birželio 6 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-195-916/2019](#); 25, 27 punktus; 2021 m. sausio 6 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-165-1075/2021](#) 27, 29 punktus ir juose nurodytą kasacinio teismo praktiką).
38. Kasacinis teismas taip pat yra išaiškinęs, kad netinkamą šalį pakeisti tinkama galima tik pirmosios instancijos teisme. Pirmosios instancijos teismas, nagrinėdamas ginčą ir nustatęs, kad ieškinyje pareikštas ne tam asmeniui, kuris turėtų atsakyti, turi pasiūlyti ieškovui pakeisti pradinį atsakovą tinkamu ir paaiškinti netinkamos šalies nepakeitimo procesines pasekmes. Pirmosios instancijos teismui nepasiūlius ieškovui pakeisti netinkamo atsakovo tinkamu ir nepaaiškinus pasekmių, sprendžiama, kad padarytas esminis proceso teisės normų pažeidimas, nulėmęs neteisingą bylos išnagrinėjimą iš esmės ir suponuojantis pagrindą panaikinti skundžiamą teismo procesinį sprendimą bei bylą perduoti nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui ([CPK 359 straipsnio](#) 3 dalis, 346 straipsnio 2 dalies 1 punktas) (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-120/2009](#); 2015 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-568-313/2015](#); 2019 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-195-916/2019](#), 25 punktas).

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

39. Apibendrinant išdėstytus argumentus, konstatuotina, kad dėl netinkamo teisės normų taikymo padaryti esminiai proceso teisės normų pažeidimai negali būti pašalinti apeliacinės instancijos teisme, todėl yra pagrindas panaikinti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimus ir bylą perduoti nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui ([CPK 346 straipsnio](#) 2 dalies 1 punktas, 359 straipsnio 1 dalies 5 punktas ir 3 dalis, 360 straipsnis). Bylą iš naujo nagrinėjantis teismas turėtų, be kita ko, pasisakyti dėl nuosavybės teisių į pastatą įgijimo teisiniu pagrindu, [CK](#) 4.47 straipsnyje įtvirtinti nuosavybės teisės įgijimo pagrindai; vienas iš nuosavybės teisių įgijimo pagrindų yra daikto pagaminimas (4 punktas). Daiktas gali būti sukuriamas (pastatomas) statybos būdu, taip įgyvendinama statytojo nuosavybės teisė į daiktą (1996 m. rugsėjo 16 d. pastato jį pastatius pripažinimo tinkamu eksploatuoti akto metu galiojusio redakcijos Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 2 straipsnis, 3 straipsnio 2 dalis; galiojančio Statybos įstatymo 2 straipsnio 85 dalis, 3 straipsnio 2 dalis). Siekiant įgyti nuosavybės teises į sukurta naują daiktą, turi būti laikomasi tam tikrų įstatymo įtvirtintų reikalavimų. Visų pirma daiktas turi būti sukurtas teisėtai, t. y. nepažeidžiant įstatymo reikalavimų. Būtent namo statymas statybos procese teisės aktų nustatyta tvarka yra nuosavybės teisės įgijimo pagrindas, o ne jo teisinė registracija (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-341-611/2018](#), 30 punktas; 2020 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-3-701/2020](#), 47, 50 punktai). Ieškovai, ieškiniu ginčydamiesi valstybės nuosavybės teises, siekė, kad pastatui būtų panaikintos valstybės nuosavybės teisės. Byloje nustatyta, kad ieškinių pateikė šeši ieškovai kaip kooperatyvo nariai, tačiau iš viso kooperatyvą sudarė dvylika narių. Pirmosios instancijos teismas, nurodydamas, kad šeši ieškovai, o ne kooperatyvas ar visi dvylika jo narių įgijo nuosavybės teises į statinį, nenurodė tokią išvadą pagrindžiančių argumentų. Su tuo susijusios aplinkybės turėtų būti tiriamos ir nustatomos bylą nagrinėjant iš naujo.
40. Kasaciniam teismui nusprendus, kad byla perduotina pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas paliktinas spręsti šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 360, 362 straipsniais,

nutaria:

Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. gegužės 14 d. sprendimą ir Tauragės apylinkės teismo 2019 m. lapkričio 26 d. sprendimą panaikinti ir perduoti bylą nagrinėti iš naujo Tauragės apylinkės teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Andžej Maciejewski

Gediminas Sagatys

Antanas Simniškis